

Belə də soyğunçuluq olar?

Sizə nağıl eləyəcəyim əhvalat son üç ilin içində baş verib. Əslində, əhvalat da deyil, sadəcə biz belə zənn edirdik. İş yerində öncə "Ərcan", "Ərcan" deyərək bir ad eşitməyə başladığımız. Sonra üzünü də gördük. Zərif, incə bir gənçdi, geyim-keçimi də ki, öz yerində. Rəqs edirmiş kimi bir yerışı vardı.

Sonra bu Ərcan adlı cavan haqqında şeylər də görməyə başladım. Çox zəngin birisiymiş, kimisi yüz minlik, kimisi də milyonluq varidatından bəhs edirdi. Ata-anadan miras qalıbmış, yoxsa o qədər para bu cavanda hardandı?

Yerişindən, duruşundan, davranışından zənginliyi belli olurdu. Başı dik, burnu havada, gözü tavanda.

Çalışdığım iş yeri bağlanmaq üzrəydi. Bu Ərcan deyilən gənc ortağ kimi yüz min lirə yatırır batmaqda olan gəmini xilas edəcəkmiş.

Haqqındakı şeylərə görə, Avropada yaşayıb, universitet bitirib, ağıllı, bilikli, təbiyyəli birisi imiş.

Zənginliyi qədər xasiyyəti də bir baxışda belli olurdu. Özünü dartıb adama yuxarıdan aşağı baxmırdı. Dindirəndə, utandığından qızarırdı.

Təzə gələne bir xor baxma var axı bizdə, gənc patronumuza qarşı biz də beləydik.

İçimizdə onu bir itələmə, dirşəkləmə duyğusu vardı. Onunla danışarkən sayılı davransaq belə, gözümüzdən, baxışımızdan, duruşumuzdan bu anlaşılırdı. Onu sevmirdik. Nədən?

Yeni oluğu üçün. Başqa nə ola bilər? Nə zatına belədik, nə kökünə. Görüb-eşitdiyimiz budur ki, gənçdir, zəngin, köklü bir ailədən gəlmişdir, incə davranışlı, həm də Avropada oxumuş biridir.

Belə deyərək, birdən işlər dəyişdi. Bir gün məni kabinetinə çağırdı. Ordan-burdan danışdı. Sanki patron-matron deyil, qırx ilin tay-tuşuydu. Üstəlik yaşım-başım da sayılı. Söhbət arasında:

– Burada məvacibiniz nə qədərdir? – deyərək soruşdu.

– Ayda dörd yüz... – dedim.

– Nəə?! – deyərək yumruğunu masaya vurdu.

– Eh, – dedim, indi zatını belli edəcək, nə zat olduğu ortaya çıxacaq.

Dörd yüz deyər-deməz hərifin rəngi qaçdı.

– Boşuna burası batmır, – deyəcək, – əlbəttə batar, gör ey, ayda dörd yüz lirə... İki yüz nəyine yetməz?!

– Amma, – dedim, mən on beş ildir bu işdəyəm. Onun üç ilini də burada çalışıram. Gümanımın tam tərsi oldu:

– Bunu necə eləyirlər, necə edə bilirlər?

(Hekayə)

Sizi necə istismar edə bilirlər?

Bir sevindim ki:

– Təşəkkür edirəm, – dedim.

– Durun hələ, heç tələsməyin. İşləri bir-bir öyrənib ələ alım, o zaman bir şey düşünərik.

İş yoldaşlarımla yanına gəlib "aman, biz yanılmışıq, bu yeni patron çox yaxşı adammış" dedim.

– Nə olub? – deyərək soruşdular.

Olanları danışdım. İşçilərdən biri, "bəli, keçən gün bizim də otağa girdi. Otaq soyuqdu" – dedi. "Gündə yarı vedrə kömür verirlər" – şikayətləndim. Əlini dizinə vurdu: "Vay köpəyüşə, bu alçaqlığı necə eləyirlər, anlamıram" – dedi.

Gənc kadri hamımız sevməyə başladıq. Hərəmlə ayrı-ayrı danışır, bizə olan haqsızlıqlar qarşısında "Bu namussuzluq necə edilir?!" – deyərək döyürdü.

Durumumuzu görüb hər saat bir neçə dəfə heyətlə, "işçiyə belə zülm edərlərmi?" deyib dururdu.

Dörd ildə dörd gün işdən icazə almamış bir işçiyə danışarkən "bu nə namussuzluq, bu nə eşşək oğlu eşşəklik, belə şeylər ağılma da gəlməz, bunu necə eləyirlər?" – dedi.

Bu sözlər öz təsirini göstərirdi. Hər kəs əvvəlkindən daha daha sürətli, canla-başla çalışmaya başladı. Məhsuldarlıq əvvəlkindən iki dəfə artdı. İnsan öz işi üçün belə çalışmaz, biz çalışırıq. Bazar günləri belə işləyənlər vardı... İşinə etinasız yavaşanlara aramızda yer yoxdu.

Yalnız bir İhsan vardı içimizdə, o, heç

cür yola getmirdi, heç cür bu gənc patronu sevmə, isinişə bilmirdi. Doğrusu, İhsana hamımız tənə yağdırırdıq:

– Belə mələk kimi adama bu alçaqlıq edilirmi?

Artıq hamımız bu gənc kadri işləri öyrənib əlinə almasını, vəziyyətimizi yaxşılaşdırmasını, maaşlarımızı artırmasını gözləyirdik.

Beləcə üç ay gözlədik. Heç bir şey dəyişmədi, əksinə, büsbütün tərsinə getdi. Soyuqlar şiddətlənmişdi, ancaq əvvəllər verilənin dördde biri

qədər belə kömür verilmirdi. Aldığımız əmək haqqından belə kəsirdilər. Getdikcə vəziyyət pisləşirdi. Əvəzində rəhbər heyətin qazandığını, həm də çox qazandığını bilirdik. 120 min lirə vergi

verirdilər. Bu verginin qazancını düşünün. İhsan:

– Mən sizə demədimmi? – dedi.

Belə getmə, bir hoqqa çıxardacaq. Onu dilə tutduq:

– Dayan hələ, bir az da dişimizi sıxıb səbir eləyək.

Ertəsi gün İhsanı işdən çıxardılar. Bir ay daha səbir elədik. Amma etiraz edənlərin sayı artmağa başladı, artıq hər kəs deyirdi, şikayət edirdi. İşin anlaşılmaz tərəfi isə bu idi ki, şikayət edənlər dərhal işdən çıxarılır, yerinə bir başqası götürülürdü. Gənc patron görünməz olmuş, itib-batmışdı.

Əvvəlki kimi yanımıza gəlmirdi. Onun tanıdığı əvvəlki kollektivin artıq yarısı qalmışdı.

Bir gün bıçaq sümüyə dayandı. İçimizdən biri:

– Gedib bu hərifi görək – dedi.

Səbri tükənmiş işçilər xorla səsləndi:

– Canımız boğazımıza yığıldı, bədi artıq!

– Yetər daha!

Hamımız ayağa qalxıb müdiriyyətə yollandıq. Ən yaşlımız:

– Belə birdən olmaz, – dedi, – aramızdan üç nəfər seçək. Onlar gedib danışsın, dərdimizi anlatsın.

Seçilən üç nəfər arasında mən də varım. İçimizdə ən çox həyəcan keçirən:

– Əgər verdiyi sözü tutmasa, sifətinə tükürəcəm, namussuzam tükürməsem! – deyərək bağırırdı.

Üçümüz patronun qapısına gəldik. Mən qapını döydüm. İçəridən səs gəlmədi. Təkrar döydüm. Dördüncüdə "Gəəl", – deyərək səs eşitdik. Qapını açdıq. Tam qarşımızda masa vardı. Gənc patron ayaqlarını masanın üstünə qoymuşdu. Başını, iki dabanının arasından görürdük. Bizi görünce ayağını deyil, tükünü belə tərptəmədi. Saqqız çeynəyirdi.

– Nə var? – dedi.

Səsi belə qalınlaşmışdı. İşçilərdən biri:

– Sizinlə danışacağıq, – dedi.

– İş zamanı danışmaq olmaz, fasilə zamanı gəlin!

– Xeyr, indi danışacağıq.

– Nə istəyirsiniz?

– Siz bura yeni gəldiyiniz zaman nə qədər əmək haqqı aldığınızı öyrəncə "Belə alçaqlığı necə eləyirlər?" demədinizmi?

Tövrünü belə pozmadan qarşılıq verdi:

– Dedim. Nə olsun?

– Bizə illik məzuniyyət verilmədiyini öyrəncə "Bu nə namussuzluq, bunu necə edə bilirlər?" deyən siz deyilmiydiniz?

– Mənəm. Nə olsun?

– Bizim iş şəraitimizi, nə qədər çox çalışdığımızı görünce sən deyilmiydin "Bu nə haqsızlıq, bunu bir insan necə eləyir?" deyərək bağırardın?

– Bəli, mənəm.

– Yaxşı, çəkdiyimiz zilləti görünce "Bu nə canavarlıq, bir insana bu necə edilir?" demədinmi sən? Həm də yüz kərə...

– Dedim. Bundan nə çıxar?

Ta bundan artıq soyuqqanlılıq olmazdı ki, patrona vardı, çaşqınlığımızdan səssəmimizdən kəsildiyini görünce:

– Mənə baxın, – deyərək sözə başladı. Mən iş həyatı nədir, bilmirdim. Əmək fəaliyyətinə burada başladım. Hər şeyi tez öyrənməyə çalışırdım. Onun üçün "Bu işlər necə görülür, – deyərək soruşur, o işlərin necə görüldüyünü öyrənməyə çalışırdım. Ondan-bundan "Bu alçaqlıq, bu namussuzluq necə olur, bu hiylə necə həyata keçir", – deyərək soruşub öyrənməyə çalışırdım. Üç-dörd aylıq stajdan sonra bunların necə edildiyini öyrəndim. Artıq sizdən soruşub öyrənələsi bir şey qalmadı. Haydı, çəkin arabanızı, iş başına...

Çeynədiyi saqqızı tükürdü, bir siqar yandırdı. Biz də kabinetdən çıxdıq. Həyəcanlı arkadaşə:

– Bəs sifətinə tükürəcəkdin, niyə tükürmədin? – deyərək soruşdum.

– Mənim tükürçəyim sifət üçündür, heyyyəti var. Bu hərifdə sifət yox ki, harasına tükürəydim? – dedi.

Əziz Nesin

Tərcümə etdi: Hüseyn Əsgərov